

NEW YORK TIMES BESTSELLER

„Amurgul zeilor în Germania – cea mai convingătoare
relatare de până acum.” – WALL STREET JOURNAL

IAN KERSHAW

SFÂRȘITUL

Rezistența sfidătoare și înfrângerea
Germaniei lui Hitler, 1944–1945

CORINT

4

Speranțe pulberate

Victoria n-a fost niciodată mai aproape ca acum. Decizia finală va fi luată în curând. Îi vom arunca în ocean pe acești maimuțoi aroganți, guralivi, din Lumea Nouă. Nu îi vom lăsa să intre în Germania. Ne vom proteja soțiile și copiii de ocupația inamică.

Voi fi nevoit să mărșăluiesc încă o dată prin Belgia și Franța, deși nu-mi doresc câtuși de puțin acest lucru... Numai dacă s-ar sfârși odată acest război stupid. Pentru ce să lupt? Totul se face numai pentru existența naziștilor. Superioritatea inamicilor noștri este atât de evidentă, încât nu mai are niciun sens să luptăm împotriva lor.

Părerii total opuse ale unor soldați germani
în timpul ofensivei din Ardeni, decembrie 1944

I

Toate speranțele liderilor germani se bazau acum pe marea ofensivă din vest. În cazul unui succes, se gândeau ei, aceasta ar putea schimba cursului războiului. În cazul unui eșec, în schimb, războiul va fi iremediabil pierdut. Oricum, dacă armata germană ar fi continuat pur și simplu să rămână în defensivă, nu s-ar fi putut aștepta decât să fie strivită între cele două mari puteri care se apropiau concomitent dinspre vest și est, care erau net superioare armatei germane, atât din punctul de vedere al resurselor materiale, cât și al celor

umane. Generalul Jodl, responsabil pentru planificarea strategică, sintetiza la începutul lunii noiembrie opinia liderilor germani astfel: „Riscul acestei mărețe acțiuni, care din punct de vedere tehnic pare să fie irealizabilă, din cauza resurselor reduse pe care le avem la dispoziție, rămâne neschimbat. Numai că, în situația cu care ne confruntăm noi acum, nu ne putem permite altceva decât să pariem totul pe o singură carte”¹. Cartea pe care urma armata germană să joace totul era o lovitură militară rapidă și decisivă, menită să-i ia prin surprindere pe Aliații occidentali, încât aceștia își vor pierde dorința de a mai continua lupta, ceea ce ar fi dus la ruperea acelei alianțe nefirești care se formase împotriva Germaniei. Modul de gândire al lui Hitler reieșea din adresa acestuia către comandanții de divizii, trimisă cu patru zile înainte de data plănuită pentru ofensivă. „Soarta războiului se va decide în sfârșit”, spunea acesta, „prin recunoașterea fie de către o tabără, fie de către cealaltă a faptului că războiul nu mai poate fi câștigat. De aceea, misiunea noastră cea mai importantă este de a ne convinge inamicul să admită acest lucru”. Chiar și în cazul în care trupele germane ar fi nevoite să se retragă, „o lovitură dură” i-ar fi arătat dușmanului că nu câștigase încă și că războiul va continua, „că indiferent de ce va face, nu va putea conta niciodată pe o capitulare a germanilor – absolut niciodată”. Aflat sub impactul unor contralovituri puternice și forțat să admită că un succes era imposibil, inamicul va ceda în cele din urmă”. Iar dușmanul Germaniei era o coaliție formată „din cele mai mari extreme care pot fi imaginate pe această lume: statele capitaliste pe de o parte și cele marxiste pe de alta; pe de o parte, un imperiu aflat în agonie, Marea Britanie, pe de altă parte, o colonie în căutarea unei moșteniri, SUA”. Această alianță s-ar destrăma imediat, dacă ar primi o lovitură suficient de puternică. „Dacă vom reuși să le dăm inamicilor noștri câteva lovituri serioase, atunci această alianță artificială va fi distrusă în orice moment, cu un bubuit de tunet”².

Primele deliberări pentru o ofensivă în vest au avut loc în momentul în care frontul german se afla în plină criză – în timpul dezastrului din Normandia, de la jumătatea lunii august. Până la jumătatea lunii septembrie, decizia în favoarea ofensivei, cu numele de cod „Strajă la Rin” (mai târziu schimbat în „Ceață de toamnă”), era

deja luată. Și, bineînțeles, era esențial ca acțiunea să se desfășoare în cel mai mare secret. Numai câțiva lideri din Înaltul Comandament al Wehrmachtului și câțiva lideri ai regimului aveau cunoștință de ceea ce urma să se întâmple. Însuși feldmareșalul von Rundstedt, care a fost reinstaurat în funcția de comandant-șef al Grupului de Armate Vest pe 5 septembrie, afla abia la sfârșitul lunii octombrie care era ținta acestei misiuni³. Planurile lui Jodl pentru atac au suferit mai multe schimbări înainte ca Hitler să le aprobe pe 10 noiembrie. Lansarea atacului, plănuită pentru sfârșitul lunii noiembrie, a fost amânată în mai multe rânduri, din cauza echipamentului insuficient și a vremii frumoase – atacul depindea de condiții meteo nefavorabile pentru ca avioanele inamice să fie nevoite să rămână la sol – și până la urmă fixată pe 16 decembrie. Planul era ca armata germană să atace, la fel ca în 1940, prin pădurea din Ardeni, în spațiul liber format între trupele britanice și cele americane, după care să avanseze rapid pentru a prelua orașul Anvers și, împreună cu celelalte divizii germane, care urmau să atace înspre sud, prin Olanda, să taie liniile de comunicație inamice în urma lor, să încercuiască și să distrugă Grupul de Armate 21 britanic alături de armatele americane 1 și a 9-a, într-o repunere în scenă a bătăliei de la Dunkerque. Acest atac strategic, conform lui Hitler, va „fi unul decisiv în campania din vest și posibil chiar în cursul întregului război”⁴.

Situația, atât pe Frontul de Vest, cât și pe cel de Est, s-a înrăutățit din primul moment în care a fost concepută ideea acestei ample ofensive. Incursiunea sovieticilor în Prusia Orientală a fost blocată, numai că între timp zona cea mai amenințată devenise Ungaria, care reprezenta o sursă crucială de petrol și alte materii prime pentru Germania. Trupele germane erau angajate acolo într-o luptă mai mult decât epuizantă, încercând să blocheze tentativele Armatei Roșii de a cucerii Budapesta, la un ordin dat de Stalin încă de la sfârșitul lunii octombrie⁵. Între timp, în vest, trupele americane se aflau deja pe teritoriu german, undeva în zona Aachen. După ce au preluat orașul la sfârșitul lui octombrie, înaintarea lor în următoarele săptămâni printre dealurile împădurite, dincolo de *Westwall*, până la Hürtgenwald, care se afla undeva între Aachen, Eupen și Düren la est, a întâmpinat o apărare germană foarte puternică, ce i-a oprit

pe americani⁶. Până în momentul lansării ofensivei din Ardeni, americanii n-au reușit să avanseze decât până la râul Roer, lângă Jülich și Düren⁷. Mai departe însă, înspre sud, au avut mai mult succes, deși din nou cu costuri semnificative și după ce au întâmpinat o rezistență puternică din partea Wehrmachtului. În Lorena, Armata a 3-a americană a generalului Patton a reușit să obțină, într-un final, capitularea orașului Metz, pe data de 22 noiembrie, deși obosită de luptă, ploaie, lapoviță și noroi, în aceeași măsură ca și tabăra inamică, nu mai era în stare să înainteze până la Saarbrücken. În Alsacia, Armata a 6-a americană a generalului Jacob Devers, care nu întâmpinase rezistență din partea apărării germane, reușise să traverseze Munții Vosgi, să cucerească Strasbourg pe 23 noiembrie, și să ajungă până la Rin, undeva în apropiere de Kehl⁸. Chiar și în aceste circumstanțe, liderii germanii – care atribuiau, în mod tipic, căderea Strasbourgului unei trădări în Alsacia – se simțeau încurajați de rezistența din toamnă, care reușise să îi țină pe Aliați departe, în golf⁹.

În ochii lui Hitler și ai consilierilor săi militari, Keitel și Jodl, atacurile inamicului din timpul verii au făcut ca ofensiva plănuită în vest să le pară mai necesară. Presiunea militară și economică asupra Germaniei devenea tot mai greu suportată. Problemele, simțeau germanii, nu mai puteau fi rezolvate decât printr-un contraatac îndrăzneț. Pierderile de vieți omenești și de echipament au fost uriașe în timpul toamnei, în special în est, dar și în vest. Dar pierderi foarte mari suferise și inamicul. În timpul aprigelor lupte din toamnă pentru câștigarea unor teritorii de importanță minoră, aproape un sfert de milion de oameni din armata americană au murit, au fost răniți sau au cazut prizonieri¹⁰. Hitler și-a convins comandanții de oportunitatea unui atac împotriva unui inamic care suferise pierderi uriașe și era „epuizat” în luptă¹¹. Totuși, lăsând acest aspect la o parte, Frontul de Est – fără a se ține cont de luptele dure purtate în Ungaria – era considerat a fi relativ stabilizat, deși nimeni nu se îndoia că sovieticii plănuiau un atac cât de curând. Acesta era încă un motiv de a insista asupra avantajului unei ofensive germane în vest, care trebuia demarată fără întârziere.

Prioritatea imediată devenise, în perspectiva ofensivei, alocarea de resurse umane și materiale. Trei armate ale Grupului de Armate B urmau să participe la atac. Armata a 6-a Panzere, comandată de general-colonelul Sepp Dietrich, unul dintre cei mai duri și de încredere veterani militari, și Armata a 5-a Panzere, aflată sub comanda strălucitului comandant și specialist în tancuri, generalul Hasso von Manteuffel, aveau să pornească ofensiva în punctele de nord și centru ale frontului¹². Armata a 7-a, aflată sub comanda generalului Erich Brandenberger, era însărcinată cu protejarea flancului de sud. Aproximativ 200 000 de oameni din cinci divizii de Panzere și 13 divizii de grenadierii trebuiau să formeze primul val de atac, susținut de 600 de tancuri și 1 600 de arme de foc grele. Cu toate acestea, mulți dintre soldați erau tineri și neexperimentați. Unele divizii erau deja epuizate în urma bătăliilor purtate pentru Saar. Problema lipsei de combustibil rămânea în continuare crucială, în ciuda rezervelor aduse de pe greu-încercatul front de est. De asemenea, se știa că Luftwaffe nu era destul de puternică. Toate avioanele pregătite pentru această ofensivă de mare amploare – care reprezentau două treimi din întreaga forță aeriană de care dispunea armată germană – erau gata de zbor. Speranța germanilor stătea în vremea rea, care ar fi eliminat avantajul pe care inamicul îl avea în aer. În ciuda acestui inconvenient însă, Wehrmachtul a pornit atacul, pe o rază de 170 km, având superioritate numerică la sol și în ceea ce privea numărul de mitraliere avute la dispoziție¹³. Elementul surpriză va fi esențial pentru a valorifica această superioritate. Dar nu ar fi de ajuns, dacă ofensiva nu putea fi susținută până la capăt.

Erau destule motive pentru a hrăni scepticismul celor care nu credeau în șansele de succes ale acestei acțiuni. Atât Rundstedt, cât și feldmareșalul Model, comandant-șef al Grupului de Armate B, erau de părere că orașul Anvers, care se afla la o distanță de 200 km, reprezenta o țintă mult prea ambițioasă, având în vedere starea în care se aflau trupele germane. Aceștia pledau pentru respingerea și distrugerea forțelor aliate de-a lungul fluviului Meuse, între Aachen și Liège. Dar ceea ce își dorea Hitler nu era „o soluție neînsemnată” sau o victorie „obișnuită”. Führerul nu avea de gând să renunțe la operația de mare amploare pe care o

plănuise, iar Model și Rundstedt au sfârșit prin a se declara „total de acord” cu planul ambițios al acestuia, chiar dacă în particular au rămas cu serioase îndoieli. Model credea că ofensiva nu avea „nicio șansă” de reușită. Dietrich și Manteuffel s-au înclinat și ei în fața ordinului, în ciuda dubiilor serioase pe care le aveau¹⁴. La fel ca majoritatea comandanților militari, aceștia au considerat de datoria lor să obiecteze pe marginea planului de operații, dar apoi, când aceste obiecții le-au fost respinse, au trecut la îndeplinirea ordinelor date de liderii politici, indiferent cât de inutil credeau că va fi acest atac. Hitler încă mai avea puterea de a face imposibilul posibil. Manteuffel însuși a trebuit să recunoască faptul că discursul ținut de Hitler în fața comandanților de divizii, pe 11 și 12 decembrie, a avut un impact pozitiv. „Comandanții”, scria acesta mai târziu, „au plecat de la conferință cu o imagine a situației generale a inamicului, oferită de singura sursă în măsură să prezinte o perspectivă generală, asigurându-i totodată și de condițiile favorabile¹⁵.”

Nimeni din fruntea Înaltului Comandament al Wehrmachtului nu era dispus să-i susțină pe cei care aveau presimțiri rele în legătură cu această ofensivă. Keitel și Jodl se aflau zilnic în preajma lui Hitler și deci sub influența acestuia. Amândoi au crezut până la capăt în calitățile unice ale Führerului și au rămas adepții formulei de autoritate charismatică pe care o reprezenta acesta¹⁶. Iar dacă cei doi mai aveau totuși anumite dubii, atunci le țineau ascunse. Jodl s-a abținut de la a face chiar și cel mai mic comentariu critic la adresa lui Hitler, inclusiv în timpul interogatoriului la care l-au supus Aliații la capturarea sa în mai 1945¹⁷.

Pe 15 decembrie, Rundstedt expunea „ordinul zilei” în fața soldaților săi, însoțit și de un îndemn în ajun de bătălie: „Soldați de pe Frontul de Vest”, proclama el, „iată că a sosit în sfârșit și vremea noastră. Armate puternice au pornit deja să-i lovească pe anglo-americani. Nici nu este nevoie să vă spun mai mult. Cu toții simțim, acum este momentul: totul sau nimic!” Imediat au urmat și îndemnurile răsunătoare adresate de Model soldaților săi: „Suntem hotărâți să nu îl dezamăgim pe Führer, care și-a pus toată încrederea în noi, la fel cum nu vom înșela așteptările întregii țări. Tot înainte, în spiritul victoriei de la Leuthen” (victorie legendară a lui Frederick

cel Mare în Războiul de Șapte Ani, care avusese loc cu aproape două secole înainte)¹⁸. La ora 5.30, în dimineața de 16 decembrie, asaltul a început cu un baraj de artilerie de o oră, iar pe la 7, înainte să răsară soarele, într-o dimineață geroasă, cu nori groși care le ofereau germanilor avantajul de a nu fi reperați de avioanele inamice, infanteria germană a pornit prin ceața de dimineață. Începea ultima mare ofensivă a germanilor. Miza nici că putea fi mai mare. Germania juca într-adevăr totul, după cum spusese Jodl, pe o singură carte.

Considerat „specialistul de necontestat în istoria Germaniei din timpul celui de-al Doilea Război Mondial” (PHILIP ZIEGLER, *SPECTATOR*, BOOKS OF THE YEAR), Ian Kershaw descrie în această carte ultimele luni de agonie ale celui de-al Treilea Reich, frica și fanatismul care au împins o națiune în prăpastie.

„Cum anume s-a prăbușit Germania nazistă, pe acorurile aproape wagneriene ale bombardamentelor sovietice și anglo-americane, demne de amurgul unor zei falși? Ce putea fi în mintea Führerului în acele ultime zece luni ale războiului (și ale vieții sale)? Ce i-a făcut pe germani să asiste contemplativi și disciplinați la propria catastrofă, alături de liderul care-i condusesese la dezastru?..

Cartea spune chiar această terifiantă poveste – a sfârșitului visului lui Hitler și a acelor germani, mulți, care au crezut în el (ori s-au complăcut cu prezența lui nefastă), în ciuda oricărei evidențe, până la capăt.”

– **ADRIAN CIOROIANU**

„O relatare extraordinară... fără îndoială o capodoperă.”

– **MAIL ON SUNDAY**

„O expunere remarcabilă... absolut cutremurătoare.”

– **SUNDAY TIMES, BOOKS OF THE YEAR**

„Kershaw descrie, pas cu pas, ultimele luni infernale ale războiului din Europa.”

– **INDEPENDENT ON SUNDAY**

„Nimeni nu a reușit să redea mai bine dimensiunea umană a sfârșitului Germaniei naziste.”

– **JAMES J. SHEENAN, NEW YORK REVIEW OF BOOKS**

ISBN: 978-973-135-737-9

9 789731 357379

www.grupulcorint.ro